

PEDAGOGICAL DESIGN OF THE ELECTRONIC TEXTBOOK AND PRINCIPLES OF ITS IMPLEMENTATION

Problem of this article is pedagogical design of the electronic textbook, for efficiency increase of its use in educational process of general education institutions.

On the basis of the analysis theory and practice of creation of the electronic textbook as main tutorial, problem solutions are defined. The content of the principles is described for: structuring the electronic textbook and filling by a training material; managements of informative activity of pupils; optimization of efficiency dynamics level of pupils; complex use of sound, visual, audiovisual, text, conditionally graphic ways of giving and explanation of a training material; increasing attention of pupils on performance of objectives; differentiations of an academic load; control of educational achievements of pupils; formations of pupils information culture in using the electronic textbook.

Keywords: electronic textbook, instructional design, information functions, software and teacher support.

УДК 371.32:91 (075.3)

РЕАЛІЗАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ В СУЧАСНИХ ПІДРУЧНИКАХ ГЕОГРАФІЇ

М. Г. Криловець,

доктор педагогічних наук,

провідний науковий співробітник лабораторії

географічної та економічної освіти,

Інститут педагогіки НАПН України,

e-mail: km50@ukr.net

У статті розглядається проблема використання потенційних можливостей шкільних підручників з географії в екологічному вихованні учнів. Проблема використання потенційних можливостей підручників географії в екологічному вихованні учнів розглядається в даній статті як результат протиріччя між об'єктивною потребою суспільства з залученням цього предмету до діяльності природоохоронного характеру і недостатнім рівнем їх використання в практиці роботи загальноосвітньої школи. Автор робить висновок, що завдяки науковим знанням та природоохоронному вихованню можна змінити уявлення, що склались протягом багатьох віків про невичерпність багатств природи.

Ключові слова: природокористування, екологічне виховання, підручники географії, екологічна криза, навколишнє середовище.

Постановка проблеми. Глобальне загострення екологічної кризи, пов'язаної з невинним зростанням споживання людством матеріальних благ і енергії, призводить останнім часом до все більшого руйнування таких цінностей, як чисте повітря і вода, родюча земля, надра і різноманітність флори та фауни.

На Україні становище ускладнюється ще й тим, що тут до швидкого збіднення природних ресурсів, хімічного забруднення території, додалося ще й фізичне засмічення навколишнього середовища внаслідок катастрофи на Чорнобильській АЕС. Це вже сьогодні позначається на здоров'ї нашого народу, його генофонді.

У зв'язку з цим у суспільній свідомості все більше утверджується думка, що зупинити процес сповзання нашої цивілізації до екологічної прірви можна лише кардинально перебудувавши моральні основи людського життя, радикально змінивши образ дій кожного громадянина і держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасної методичної літератури з методики навчання географії свідчить, що науковці приділяють певну увагу проблемам виховання на уроках географії (О. Бугрій, Л. Зеленська, Г. Ісаєва, С. Кобернік, О. Кравчук, Н. Ковчин, Л. Круглик, О. Надтока, Т. Назаренко, О. Нехом'яз, О. Топузов, В. Яценко), разом з тим ще недостатньо ця проблема вирішується авторами сучасних шкільних підручників з географії.

Формулювання цілей статті. Визначити педагогічні шляхи та умови вдосконалення процесу екологічного виховання учнів використовуючи для цього потенціал шкільних підручників з географії.

Виклад основного матеріалу. Значною залишається проблема взаємостосунків людини з навколишнім середовищем і для педагогічної науки. Питання виховання у дітей любовного, бережливого ставлення до природи, виходячи з народного досвіду природокористування, розкривається вже в працях Я. А. Коменського, Ж. Ж. Руссо, Г. С. Сковороди, К. Д. Ушинського та ін.

Умови, що сприяють ефективному засвоєнню школярами екологічних знань та виховання на їх основі відповідної культури природокористування знайшли своє відображення також і серед ряду педагогічних та методичних праць з різних шкільних предметів та позакласної діяльності, пов'язаної з ними.

У вихованні учнів використовується чимало різних засобів впливу на формування їх особистісних якостей. Визнаним засобом є шкільний підручник. Отож важливим завданням сьогодення вважаємо вдосконалення його змісту, відповідності меті та завданням виховання, визначеним у сучасних нормативних документах. Оскільки у підручнику вміщено основи наукових знань з предмета й укладено їх відповідно до вимог дидактики, то він виконує особливі функції, як носій змісту освіти й засіб навчання і виховання учнів.

Разом з тим недостатньо використовується освітньо-виховний потенціал підручників з географії.

Виходячи з потреб шкільної практики потрібно урізноманітнювати своєрідну систему еколого-педагогічного впливу на учнів з метою виховання в них любові і шани до природного оточення, користуючись підручниками географії, особливо через естетичне сприйняття пейзажу як модифікованого образу природи.

Гуманістична парадигма, що стверджується в сучасній освіті, передбачає суттєве коректування добору текстів авторами шкільних підручників. Підручники з географії мають вирізнятися реалізацією широкого спектра виховання – виховання високоморальної особистості, патріота, громадянина незалежної демократичної держави. У змісті підручників з географії повинні реалізовуватись моральний, патріотичний, естетичний, екологічний та інші компоненти.

Сьогодні видруковано різні навчальні посібники з географії. Однак не кожному змісту притаманна висока художня цінність та відповідність поставленій меті – виховання високоморальної, розвинутої людини, яка б досконало оволоділа основами географічної науки та географічної культури.

Проблема використання потенційних можливостей підручників географії в екологічному вихованні учнів розглядається нами як результат протиріччя між об'єктивною потребою суспільства з залученням цього предмету до діяльності природоохоронного характеру і недостатнім рівнем їх використання в практиці роботи загальноосвітньої школи. Існуюче протиріччя негативно впливає на міру екологічної вихованості молоді, що приводить, в кінцевому рахунку, до втрати бажання брати активну участь в діяльності по збереженню й відтворенню природних багатств своєї Батьківщини нашими школярами.

Виходячи з розуміння екологічного виховання, як організованого, цілеспрямованого процесу формування в учнів системи наукових знань про природу і суспільство, поглядів та переконань, що забезпечують вироблення у школярів відповідального ставлення до природного оточення, яке реалізується в їхніх практичних діях по відношенню до цього середовища в сучасних підручниках з географії мають бути виділені такі компоненти: інтелектуальний, емотивний (емоційно-оцінний) та поведінково-діяльнісний.

Інтелектуальний компонент має включати знання історичних етапів становлення взаємовідносин людини і природи в різних географічних регіонах, в тому числі і на терені України, а також космогонічних міфів, вірувань, національних обрядів, звичаїв та традицій народів, пов'язаних з природним оточенням. Ця інформація становить підґрунтя у формуванні екологічних переконань, які, в свою чергу, виступають в якості регулятиви поведінки учнів.

Емотивний (емоційно-оцінний) компонент повинен формувати наявність почуття любові до рідної Батьківщини, її прекрасної природи, доброти і шанобливості у ставленні до навколишнього природного оточення. При цьому з'являється здатність не тільки емоційно переживати художньо історичну та реальну дійсність, але й уміння адекватно оцінити її явища, опираючись на здобутки минулих поколінь.

Поведінково-діяльнісний компонент має засвідчити появу готовності відстоювати свої переконання у повсякденній діяльності шляхом творчого застосування набутого народного емпіричного досвіду спілкування з природою як у школі, так і поза її межами.

Систематичність і глибина знань, володіння школярами раціональними прийомами роботи з географічною літературою, картографічним матеріалом, адекватне розуміння учнями висловлених у цих джерелах природоохоронних ідей і поглядів повинні служити мірилом наповненості пізнавальної сфери особистості того чи іншого учня.

Багатство і різноманітність асоціацій, почуттів; адекватність оцінки діянь певних персонажів підручників, вміння ідентифікувати себе з ними, з певними подіями минулого та сьогодення, є, на наш погляд, свідченням досягнення учнями відповідного рівня, екологічної вихованості.

Не менш значним критерієм екологічної вихованості (культури) школярів є творче застосування ними еколого-емпіричного досвіду взаємостосунків людини з природним оточенням у повсякденному житті. Його реалізація відбувається через відповідну поведінку в школі та поза її межами, коли учень у різних формах практичної діяльності засвідчує свою любов і повагу у ставленні до природи рідної землі.

Найважливішим елементом формування екологічної культури є вміння авторів підручників знаходити серед складних природних явищ і взаємозв'язків компонентів природи найголовніші закономірності, від яких залежить її біологічна рівновага.

У підручниках з економічної географії України мають розглядатися проблеми взаємодії природи, населення і господарства, питання раціонального природокористування. Учні повинні отримати уявлення про всю складність цих процесів, що особливо важливо, оскільки, на жаль, екологічна освіта більшості спеціалістів та керівників підприємств закінчується в середній школі.

У підручниках з економічної географії зарубіжних країн слід наголошувати, що природа не визнає кордонів ні адміністративних, ні державних. Тому проблема охорони навколишнього середовища нині становить інтернаціональний характер і вирішувати її потрібно зусиллями всіх країн і народів.

Кольорові ілюстрації, карти, схеми, графіки, діаграми, таблиці виконують важливі інформаційно-теоретичну і методичну функції: доповнюють текст підручника, сприяють засвоєнню матеріалу тощо. Під час їхнього аналізу в учнів розвиваються дослідницькі навички, необхідні кожній сучасній людині як частина географічної та загальної культури. Вони мають не тільки приваблювати увагу учнів, а й виховувати.

При створенні шкільних підручників з географії в більшості авторів помітно намагання збагатити екологічним матеріалом окремі розділи. Це сприяло проникненню екологічної тематики в шкільну географію, але, як показали минулі роки, все ж таки недостатньо.

Висновки. Виходом з глибокої екологічної кризи, яка склалася у взаємовідносинах людини з природою, є систематична й планомірна робота, спрямована на

формування принципово нового ставлення людини до довкілля, що ґрунтується на екологічній культурі. Збереження ресурсів природи в процесі їх використання залежить від свідомих та вмілих дій усіх членів суспільства. Тому потрібно формувати стійкі переконання в абсолютній необхідності такого ставлення до природи, в тому числі й з допомогою підручників географії. Тільки завдяки науковим знанням та природоохоронному вихованню можна змінити уявлення, що склалися протягом багатьох віків про невичерпність багатств природи.

Література

1. Ена Н. М. Система природоохранительных понятий в школьном курсе географии / Н. М. Ена // География в школе. – 1977. – № 4. – С. 58 – 60.
2. Копилець С. Виховання екологічних цінностей у підлітків під час вивчення загальної географії: технологічний аспект / С. Копилець // Географія та основи економіки в школі. – 2007. – № 2. – С. 43 – 46.
3. Лабенко А. В. Вопросы экологии в воспитательной работе со школьниками / А. В. Лабенко. Кировоград. ОИУУ.- 1990. – 30 с.
4. Лабенко О. В. Екологічні аспекти предметів гуманітарного циклу середньої школи / О. В. Лабенко К. КМІУУ. – 1993. – 36 с.
5. Половинко Г. П. Шляхи підвищення ефективності екологічного виховання школярів під час навчання географії / Г. П. Половинко // Географія – 2004. – № 8. – С. 5 – 6.
6. Рыжаков М. В. Обучение географии и воспитание личности: от совершенствования к обновлению / М. В. Рыжаков // География в школе. – 1990. – № 5. – С. 27 – 30.

References

1. Yena N. M. System of Environmental Concepts in the School Course of Geography / N. M. Yena // Geography at school. -1977. -№4.-P.58-60
2. Kopylets Ye. Education of Ecological Values among Adolescents in the Study of General Geography: the Technological Aspect / Ye. Kopylets // Geography and Essentials of Economics at school. – 2007,-№2. – P.43-46.
3. Labenko A. V. Environmental Issues in the Educational Work with Students / A. V. Labenko. Kirovograd. Regional Institute for advanced training of teachers. – 1990, -30 P.
4. Labenko O. V. Ecological Aspects of the Humanities in a Secondary School / O. V. Labenko Kyiv Institute for advanced training of teachers. – 1993. – 36 P.
5. Polovynko H. P. Ways of Increasing the Effectiveness of Environmental Education of Schoolchildren during the Geography Education / H. P. Polovynko // Geography – 2004. – №8. – P. 5-6.
6. Ryzhakov M. V. Geography Teaching and Upbringing of a Person, from Perfection to Update / M. V. Ryzhakov // Geography at school. – 1990. – №5. – P.27-30.

Крыловец Н. Г.

РЕАЛИЗАЦИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ В СОВРЕМЕННЫХ УЧЕБНИКАХ ГЕОГРАФИИ

В статье рассматривается проблема использования потенциальных возможностей школьных учебников по географии в экологическом воспитании учащихся.. Проблема использования потенциальных возможностей учебников географии в экологическом воспитании учащихся рассматривается в данной статье как результат противоречия между объективной потребностью общества с привлечением этого предмета к деятельности природоохранного характера и недостаточным уровнем их использования в практике работы общеобразовательной школы. Автор делает вывод, что благодаря научным знаниям и природоохранному воспитанию можно изменить представление, сложившиеся в течение многих веков о неисчерпаемости богатств природы.

Ключевые слова: природопользование, экологическое воспитание, учебники географии, экологический кризис, окружающая среда.

Krylovets N. H.

REALIZATION OF ECOLOGICAL UPBRINGING IN THE MODERN GEOGRAPHY TEXTBOOKS

The article deals with a problem of using the potential possibilities of the teaching-books in geography in the pupils' ecological bringing up. In this paper, the problem of using the potential of geography textbooks in the environmental education of students is considered as a result of the contradiction between the objective needs of the society with the involvement of the subject in the conservation of nature and the insufficient use in school practice. The author concludes that scientific knowledge and environmental education can change the picture of inexhaustible wealth of nature that had been emerging during centuries.

Keywords: using of natural resources, ecological bringing up, teaching-books in geography, ecological crisis, environment.